

9. Οι σχέσεις με την Ευρώπη: ο Φιλελληνισμός

Από την εποχή της **Αναγέννησης** δημιουργείται έντονο ενδιαφέρον στην Ευρώπη για τα αρχαία ελληνικά κείμενα, την τέχνη και τον πολιτισμό. Πολλοί Ευρωπαίοι επισκέπτονται τις περιοχές όπου ζουν οι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων.

Με την έκρηξη της Επανάστασης εκδηλώνεται στην Ευρώπη μια δυναμική κίνηση υποστήριξης του Αγώνα στην Ευρώπη και λίγο αργότερα και στην Αμερική. Άνθρωποι διαφορετικής κοινωνικής και θρησκευτικής προέλευσης προσφέρουν ό,τι μπορούν στον Αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία τους.

Ο **φιλελληνικός Τύπος** με ειδήσεις από τα πολεμικά μέτωπα ευαισθητοποιεί την κοινότητα στις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις. Οργανώνονται εκδηλώσεις για την οικονομική και ηθική ενίσχυση των επαναστατημένων Ελλήνων. Σημαντικοί φιλέλληνες ασκούν πιέσεις στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις για να υποστηρίξουν τον Αγώνα. Καλλιτέχνες εμπνέονται από την Επανάσταση και δημιουργούν σπουδαία έργα. Πολλοί φιλέλληνες έρχονται ως εθελοντές και πολεμούν στο πλευρό των Ελλήνων, θυσιάζοντας ακόμα και τη ζωή τους. Σημαντική φιλελληνική δράση αναπτύσσουν, μεταξύ άλλων, ο **Λόρδος Μπάιρον**, η **Σοφία ντε Μαρμπούα**, ο **Φαβιέρος** και ο **Σανταρόζα**.

Σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις αλλά και στη Β. Αμερική οργανώνονται επιτροπές με φιλανθρωπική δραστηριότητα για τους άμαχους της Επανάστασης. Ανάμεσα στις φροντίδες τους είναι η αποστολή φαρμάκων και πολεμοφοδίων καθώς και η στρατολόγηση και διευκόλυνση της μεταφοράς εθελοντών.

Ανεξάρτητα από τους διαφορετικούς λόγους και τρόπους βοήθειας, οι φιλέλληνες, άνδρες και γυναίκες, με τον ενθουσιασμό τους συμβάλλουν στο να διατηρηθεί ζωντανό το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων για την Ελληνική Επανάσταση.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

φιλελληνικός Τύπος:

εφημερίδες και περιοδικά που εκδίδονται στην Ευρώπη και την Αμερική και υποστηρίζουν τον Αγώνα των Ελλήνων

Λόρδος Μπάιρον:

(1788-1824) Άγγλος ποιητής, μέλος της Βουλής των Λόρδων

Σοφία ντε Μαρμπούα:

(1785-1854) γαλλοαμερικανικής καταγωγής, γνωστή και ως *Δούκισσα της Πλακεντίας*

Κάρολος Φαβιέρος:

(1782-1855) Γάλλος αξιωματικός, το 1825 μετά από πρόσκληση της ελληνικής κυβέρνησης αναλαμβάνει την ανασύσταση τακτικού στρατού

Ανιμπάλε Σανταρόζα:

(1783-1825) Ιταλός λόγιος και επαναστάτης, σκοτώνεται στη μάχη της Σφακτηρίας

Ευγένιος Ντελακρουά:

(1798-1863) Γάλλος ζωγράφος, εμπνέεται από την Ελληνική Επανάσταση

3.39

Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου
Πίνακας του Γάλλου φιλέλληνα **Ε. Ντελακρουά** (1826)

▲ Πώς παρουσιάζει την Ελλάδα ο καλλιτέχνης; [3.39]

ίδρυση φιλελληνικών οργανώσεων στην Ευρώπη και την Αμερική

Ελβετία
1821

Γερμανία
1821

Αγγλία
1823

Γαλλία
1823

Αμερική
1823-24

Οι Φιλέλληνες και ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας

Από τον πρόλογο του λυρικού δράματος του Άγγλου ποιητή Π. Σέλλεϋ «Ελλάς» (1821)

«Η απάθεια των κυβερνώντων, του πολιτισμένου κόσμου απέναντι [...] του έθνους, στο οποίο οφείλουν τον πολιτισμό τους, [...] είναι κάτι το τελείως ανεξήγητο. [...] Είμαστε όλοι Έλληνες. Οι νόμοι μας, η φιλολογία μας, η θρησκεία μας, οι τέχνες μας έχουν όλα τις ρίζες τους στην Ελλάδα...»

3.40

- ▲ Με ποια επιχειρήματα υποστηρίζει ο Π. Σέλλεϋ τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας των Ελλήνων; [3.40]

3.41

Έρανος για τον Αγώνα των Ελλήνων
Γαλλικό κεραμικό πιάτο

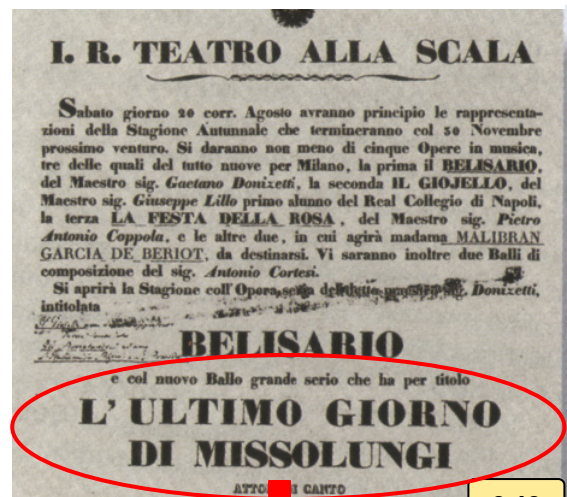
- ▲ Τι αποκαλύπτει η πηγή για τη συμμετοχή των γυναικών στο φιλελληνικό κίνημα; [3.41]

3.42

Η δύπτο των γενναίων Ελλήνων
Ετικέτα γαλλικού λικέρ με θέμα το Μεσολόγγι

- Ποιες μορφές παίρνει η συμπάρασταση των Ευρωπαίων στην Ελληνική Επανάσταση; [3.40-3.43]

3.43

Η τελευταία μέρα του Μεσολογγίου
Πρόγραμμα παράστασης
στη Σκάλα του Μιλάνου (1836)

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Με ποιο τρόπο οι Ευρωπαίοι προβάλλουν τον Αγώνα των Ελλήνων;
- ❖ Ποια είναι η συμβολή του φιλελληνικού κινήματος στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας;

Ο Αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία τους είναι μακρύς και δύσκολος. Οι μεγάλες ηρωικές στιγμές εναλλάσσονται με δύσκολες περιόδους και ήττες. Ιδιαίτερα μετά τη συνεργασία οθωμανικών και αιγυπτιακών δυνάμεων η Επανάσταση υποχωρεί και περιορίζεται εδαφικά.

Η ηγεσία των Ελλήνων απευθύνεται αρκετές φορές κατά τη διάρκεια του Αγώνα στις Μεγάλες Δυνάμεις και ζητά την προστασία και τη βοήθειά τους. Οι Μεγάλες Δυνάμεις αρχικά καταδικάζουν την Ελληνική Επανάσταση σύμφωνα με τις θέσεις της **Ιεράς Συμμαχίας**. Σταδιακά όμως οι διπλωματικές ενέργειές τους για την επίλυση του ελληνικού ζητήματος συνδέονται με τα συμφέροντά τους στην περιοχή αλλά και με τον ανταγωνισμό μεταξύ τους.

Η πτώση του Μεσολογγίου έχει μεγάλο αντίκτυπο και συγκινεί την κοινή γνώμη των ευρωπαϊκών χωρών. Μέσα σ' αυτό το κλίμα, οι **Μεγάλες Δυνάμεις** μεσολαβούν στο ελληνικό ζήτημα. Αποφασίζουν στο Λονδίνο, το 1827, την κατάπαυση των εχθροπραξιών και την έναρξη διαπραγματεύσεων για τη συγκρότηση ενός αυτόνομου ελληνικού κράτους. Στις αποφάσεις αυτές όμως αντιδρά η **Υψηλή Πύλη**. Οι Μεγάλες Δυνάμεις μετά την άρνηση του σουλτάνου να συνεργαστεί αποφασίζουν να επιβάλουν τη θέση τους.

Η ναυμαχία στο Ναβαρίνο, το 1827, όπου ο ενωμένος στόλος των Μεγάλων Δυνάμεων καταστρέφει τον τουρκο-αιγυπτιακό στόλο, είναι καθοριστική και επιταχύνει τις εξελίξεις. Ο σουλτάνος τελικά συνθηκολογεί για μια Ελλάδα εδαφικά περιορισμένη. Με το **Πρωτόκολλο του Λονδίνου**, το 1830, η Ελλάδα αναγνωρίζεται ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Ιερά Συμμαχία:

Συμμαχία που δημιουργείται το 1814, μεταξύ της Αυστρίας, Ρωσίας, Πρωσίας, Αγγλίας και Γαλλίας, με στόχο τη διατήρηση της τάξης και των συνόρων μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών

Μεγάλες Δυνάμεις:

η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία

Πρωτόκολλο του Λονδίνου:

Συμφωνία των Μεγάλων Δυνάμεων με την οποία αναγνωρίζεται η ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους

Ιουλιανή Σύμβαση:

Συνθήκη του Λονδίνου (Ιούλιος 1827) με την οποία οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφασίζουν τη δημιουργία αυτόνομου ελληνικού κράτους και καλούν την Υψηλή Πύλη να αποδεχθεί τις αποφάσεις τους

Οι στόλοι των Μεγάλων Δυνάμεων κατευθύνονται προς το Ναβαρίνο (Ιούλιος του 1827)

- ▲ *Συμβουλευόμαι* το χρονολόγιο και το χάρτη [3.44] και αναφέρω με ποιους τρόπους επεμβαίνουν οι Μεγάλες Δυνάμεις.

1821-22	1827	1827	1830
η Ιερά Συμμαχία αποδοκιμάζει την Ελληνική Επανάσταση	Ιουλιανή Σύμβαση	ναυμαχία στο Ναβαρίνο	Πρωτόκολλο του Λονδίνου

Η ναυμαχία του Ναβαρίνου (8.10.1827)

Σχέδιο Τριμερούς Συνθήκης που προτείνεται από τη Γαλλική Κυβέρνηση (1827):

«Αι Σύμμαχοι Δυνάμεις [...] εκ της ανάγκης να θέσουν τέρμα εις τον πόλεμον, ο οποίος εξερράγη* εις την Ανατολήν [...] έκριναν ότι έφθασεν η στιγμή να ενώσουν τας δυνάμεις των [...] προς επίτευξιν** της ειρήνης, την οποίαν απαιτούν το καλόν της θρησκείας και της ανθρωπότητας, ως και το συμφέρον της ηυσυχίας της Ευρώπης.»

*ξέσπασε

**πραγματοποίηση

3.45

3.46

Σκηνή από τη ναυμαχία του Ναβαρίνου (1827)

▲ Παρατηρώ το έργο τέχνης και σχολιάζω τον τρόπο απεικόνισης της ναυμαχίας. [3.46]

▲ Ποιους λόγους προβάλλουν οι Μεγάλες Δυνάμεις για να παρέμβουν στον πόλεμο ανάμεσα στους Έλληνες και τους Οθωμανούς; [3.45]

στόλος	πλοία	πυροβόλα	πληρώματα
Τουρκοαιγυπτιακός	89	2436	21.900
Συμμαχικός	αγγλικά 12	1298	17.500
	γαλλικά 7		
	ρωσικά 8		
	σύνολο 27		

Πηγή: Φωτιάδης Δ., *Η Επανάσταση του 21*, Αθήνα 1977(2), τ.Γ', σ. 413

3.47

3.48

Η ηχώ του Ναβαρίνου

Τραγούδι σε στίχους του Α. Ζάρρου, μουσική του Κουν. Έκδοση του γαλλικού μουσικού οίκου Α. Α. Μείσονιέ

Τιμή: 2 φράγκα

Παρηγορηθείτε ευγενικά παιδιά της Ελλάδας! Ακούτε την ηχώ του Ναβαρίνου ...

▲ Ποιες Δυνάμεις αποτελούν το συμμαχικό στόλο και σε ποια αναλογία; [3.47]

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Ποια είναι η τελική έκβαση του Αγώνα;
- ❖ Ποια είναι η συμβολή των Μεγάλων Δυνάμεων στην τελική έκβαση του Αγώνα;

▲ Ποιος είναι ο απόηχος της ναυμαχίας του Ναβαρίνου στην Ευρώπη; [3.48]

11. Συνθήκες ζωής κατά τη διάρκεια του Αγώνα

Κατά τη διάρκεια του Αγώνα οι συνθήκες ζωής των χριστιανών αλλά και των μουσουλμάνων αλλάζουν δραματικά. Μεγάλες ομάδες πληθυσμού μετακινούνται από τις **εμπόλεμες περιοχές** και αναζητούν ασφαλέστερους τόπους εγκατάστασης. Έλληνες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, τη Θεσσαλία, τη Θράκη, την Ήπειρο, τη Μακεδονία αλλά και την Κρήτη και τη Χίο εγκαθίστανται κυρίως στην Πελοπόννησο και στα νησιά του Αιγαίου.

Η καθημερινή ζωή συνδέεται κυρίως με τον πόλεμο. Στα στρατόπεδα, στα οχυρά και στα κάστρα, στην ύπαιθρο και τη νησιωτική χώρα, όλοι αγωνίζονται με τον τρόπο τους. Ο αγώνας τους είναι διπλός, αγωνίζονται και για τον τόπο τους και για τη δική τους επιβίωση.

Η έλλειψη νερού, τροφίμων και πυρομαχικών δυσκολεύει τη ζωή κυρίως των πληθυσμών που πολιορκούνται, σε πολλές περιπτώσεις για μήνες, μέσα σε φρούρια και κάστρα. Η πολύχρονη ενασχόληση με τον πόλεμο δεν επιτρέπει στους κατοίκους να ασχοληθούν με τη γη, οι καλλιέργειες καταστρέφονται και η σοδεία είναι ανύπαρκτη. Ο ανεφοδιασμός και η τροφοδοσία εμποδίζεται από τον αντίπαλο με αποτέλεσμα πολλοί άμαχοι κυρίως να πεθαίνουν από αστία. Οι απώλειες μεγαλώνουν και από τις επιδημίες που εξαπλώνονται.

Με το τέλος της Επανάστασης ο Καποδίστριας προσπαθεί να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής των Ελλήνων. Σχεδιάζεται η ανοικοδόμηση των ερειπωμένων πόλεων και ιδρύονται νέες. Διανέμονται **εθνικές γαίες** και αρχίζει η σταδιακή αγροτική εκμετάλλευση και παραγωγή.

3.49

Αθηναϊκή οικογένεια επιστρέφει στα ερείπια του σπιτιού της
Πίνακας του Θ. Βρυζάκη (περ.1845)

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

εμπόλεμες περιοχές:

περιοχές που είναι στο επίκεντρο των πολεμικών επιχειρήσεων

εθνικές γαίες:

εκτάσεις γης που περνούν από την κατοχή των Οθωμανών στην κατοχή του ελληνικού κράτους

▲ Πότε συμβαίνουν όσα απεικονίζει ο ζωγράφος στο έργο του; [3.49]

1821 1828

πολεμικές επιχειρήσεις

ανθρώπινες απώλειες

υλικές καταστροφές

προσφυγικές μετακινήσεις

Η Ερμούπολη

Η Άνω Σύρος (1776)

3.50

Η Άνω Σύρος και η Ερμούπολη (1841)

3.51

■ Παρατηρώ τις πηγές [3.50]& [3.51], εντοπίζω και αναφέρω τους οικισμούς.

«Το νησί όφειλε πράγματι την ανάπτυξή του στη μαζική εγκατάσταση προσφύγων στη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας κυρίως από τους κατεστραμμένους τόπους. Στους πρόποδες του λόφου όπου ήταν κτισμένη η Χώρα του νησιού, η Σύρα, στην περίοδο της Επανάστασης συγκεντρώθηκαν χιλιάδες Χιώτες, Ψαριανοί, Κασιώτες αλλά και Σμυρνιοί, Πελοποννήσιοι, Μακεδόνες, Θεσσαλοί, [...] Οι περισσότεροι από αυτούς επιδόθηκαν σε εμπορικές εργασίες, γι' αυτό και βάφτισαν τη νέα πόλη που δημιουργήθηκε Ερμούπολη, τιμώντας το όνομα του Ερμού, προστάτη του εμπορίου.»

Καρδάσης Β., «Σύρος: η γέννηση της πόλης», Ελευθεροτυπία, *Σύρος, το μεγάλο λιμάνι του 19ου αιώνα*, Ιστορικά 191(2003), σ. 7-8

3.52

▲ Πού οφείλει η Ερμούπολη την ονομασία της; [3.52]

◀ Ποιες συνθήκες οδηγούν στη δημιουργία του νέου οικισμού; [3.52]

◀ Από ποιους δημιουργείται ο οικισμός της Ερμούπολης; [3.52]

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Πώς δημιουργείται ο οικισμός της Ερμούπολης;
- ❖ Ποιες αλλαγές προκαλούν οι πολεμικές επιχειρήσεις στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων κατά τη διάρκεια της Επανάστασης;

12. Η διακυβέρνηση Καποδίστρια

Ο Ιωάννης Καποδίστριας αναλαμβάνει τη θέση του κυβερνήτη του νέου ελληνικού κράτους το 1827, με ψήφισμα της Γ' Εθνοσυνέλευσης. Η κατάσταση του κράτους που παραλαμβάνει είναι τραγική. Οι Έλληνες βλέπουν στο πρόσωπό του ένα σωτήρα και έχουν ιδιαίτερα μεγάλες προσδοκίες απ' αυτόν.

Βασικός στόχος της πολιτικής του είναι να δημιουργήσει ένα ισχυρό κράτος με αποτελεσματική διοίκηση και δυνατή οικονομία. Γι' αυτό το λόγο συγκεντρώνει όλες τις εξουσίες στο πρόσωπό του για να δρα πιο αποτελεσματικά, όπως πιστεύει. Χρησιμοποιεί τους φόρους και τα δάνεια από το εξωτερικό για να αποκαταστήσει τις πολεμικές καταστροφές και να υλοποιήσει τα σχέδιά του. Ιδρύει Εθνική Τράπεζα για να βοηθήσει τις **επενδύσεις**, δίνει βάρος στην ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυτιλίας και οργανώνει τακτικό στρατό.

Ο Ι. Καποδίστριας χρησιμοποιεί το κύρος και τη φήμη του για να προσεγγίσει και τις κυβερνήσεις άλλων χωρών, κυρίως των Μεγάλων Δυνάμεων, ώστε αυτές να υποστηρίξουν τη χώρα του.

Η συγκέντρωση των εξουσιών στο πρόσωπό του αλλά και οι γενικότερες πολιτικές πρωτοβουλίες του προκαλούν την αντίδραση κάποιων πολιτικών ομάδων που βλέπουν να περιορίζεται η εξουσία τους. Αυτοί οι πολιτικοί του αντίπαλοι ασκούν **αντιπολίτευση** και οργανώνονται σταδιακά με στόχο την ανατροπή του. Η κυβέρνηση του Ι. Καποδίστρια περνά πολλές κρίσεις αλλά καταφέρνει να ξεπερνά τις δυσκολίες. Το έργο του σταματά απότομα με τη δολοφονία του, το 1831, στο Ναύπλιο.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

επενδύσεις:

χρηματικά ποσά που τοποθετούνται για να χρηματοδοτήσουν έργα υποδομής και ανάπτυξης

αντιπολίτευση:

οργανωμένες ομάδες που είναι αντίθετες με την κυβερνητική πολιτική

3.53

Ιωάννης Καποδίστριας
(1776-1831)

Εκείνο που μας τιμά περισσότερο είναι να ζήσουμε στη μνήμη των ανθρώπων ...

▲ Ποια είναι η μεγαλύτερη τιμή σύμφωνα με τον Ι. Καποδίστρια; [3.53]

1821

1827

1828

1831

ο Ι. Καποδίστριας
κυβερνήτης της Ελλάδας

άφιξη του
Ι. Καποδίστρια στην Ελλάδα

δολοφονία
του Ι. Καποδίστρια

Το Ναύπλιο, η πρώτη πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους

3.54

Το Ναύπλιο στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης
Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

▲ Παρατηρώ την πόλη του Ναυπλίου και περιγράφω την τοποθεσία. [3.54]

Ψήφισμα Αριθ. ΙΗ΄
Η ΕΘΝΙΚΗ Γ΄ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

[...]

Ψηφίζει

Α΄ Η πόλις του Ναυπλίου διορίζεται καθέδρα της Κυβερνήσεως και της Βουλής.

Β΄ Η Κυβέρνησις οφείλει να μεταβή αμέσως εις το Ναύπλιον, δια να ακολουθήσῃ τας εργασίας της.

Γ΄ Η Βουλή θέλει συγκεντρωθή, όσον τάχος, εκεί, δια να αρχίση να εκπληρώσῃ τα χρέη της.

Εξεδόθη εν Τροιζήνι την 4^η Μαΐου 1827

3.55

Η Γ΄ Εθνοσυνέλευση των Ελλήνων
Ψηφίζει

Α΄ Η πόλη του Ναυπλίου ορίζεται έδρα της Κυβέρνησης και της Βουλής.

Β΄ Η Κυβέρνηση πρέπει να μεταβεί άμεσα στο Ναύπλιο, για να συνεχίσει το έργο της.

Γ΄ Η Βουλή πρέπει να συγκληθεί εκεί το γρηγορότερο για να αρχίσει το έργο της

Εκδόθηκε στην Τροιζήνα, 4 Μαΐου 1827

3.56

Το Βουλευτικό, το κτίριο της πρώτης Βουλής των Ελλήνων στο Ναύπλιο. Πρόκειται για το «μεγάλο τζαμί», που κτίσθηκε από τον Αγά-Πασά το 1730 και διατηρείται ως σήμερα.

▲ Πότε και πώς ορίζεται το Ναύπλιο ως πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους; [3.55]

◀ Αιτιολογώ την παρουσία του κτιρίου της πρώτης Βουλής των Ελλήνων στην πόλη του Ναυπλίου. [3.56]

- σ ❖ Ποιες λειτουργίες του πολιτεύματος συγκεντρώνονται στο Ναύπλιο;
- ύ
- ν
- θ ❖ Ποιο είναι το έργο της διακυβέρνησης του Ι. Καποδίστρια;
- ε
- σ
- η

13. Η εκπαίδευση

Με την έναρξη του Αγώνα, αναγνωρίζεται η μεγάλη σημασία της εκπαίδευσης για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των Ελλήνων. Η οργάνωση της εκπαίδευσης αποτελεί θέμα συζήτησης τόσο σε τοπικές συνελεύσεις όσο και σε εθνοσυνελεύσεις. Οι αποφάσεις όμως που παίρνονται είναι δύσκολο να εφαρμοστούν εξαιτίας της εμπόλεμης κατάστασης.

Μια από τις πρώτες αποφάσεις είναι η εισαγωγή της **αλληλοδιδασκτικής μεθόδου** διδασκαλίας στα σχολεία. Αποφασίζεται εκπαίδευση και για τα δυο φύλα και γίνεται προσπάθεια να οργανωθεί ένα **εκπαιδευτικό σύστημα**. Η έλλειψη χρημάτων για την κατασκευή σχολικών κτιρίων, ο μικρός αριθμός δασκάλων και κατάλληλων βιβλίων καθυστερεί την εφαρμογή των εκπαιδευτικών σχεδιασμών.

Παράλληλα, με την εκπαίδευση ασχολούνται εκτός από την κεντρική Διοίκηση και μεμονωμένοι πολίτες, σημαντικοί λόγιοι της εποχής, καθώς και σύλλογοι, ελληνικοί και ξένοι. Καταθέτουν σχέδια για τη λειτουργία σχολείων σε όλες τις βαθμίδες, εκδίδουν βιβλία, ασκούν φιλανθρωπικό και πολιτιστικό έργο.

Στα χρόνια του Καποδίστρια γίνεται μια σημαντική προσπάθεια για την οργάνωση της εκπαίδευσης. Ιδρύονται **αλληλοδιδασκτικά σχολεία** για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και **Ελληνικά σχολεία** για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ιδρύεται το Πρότυπο και Κεντρικό Σχολείο για την εκπαίδευση των δασκάλων των Ελληνικών και Αλληλοδιδασκτικών σχολείων, αντίστοιχα.

Ο Καποδίστριας δείχνει το ενδιαφέρον του για την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση καθώς στέλνει ελληνόπουλα στο εξωτερικό για να διδαχθούν τέχνες και εισάγει τη διδασκαλία τεχνικών και επαγγελματικών μαθημάτων στα κρατικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

αλληλοδιδασκτική μέθοδος:

διδασκτική μέθοδος, κατά την οποία ο/η δάσκαλος/α εκπαιδεύει τους/τις μεγαλύτερους/ες και ικανότερους/ες μαθητές/τριες και αυτοί/ές με τη σειρά τους/τις υπόλοιπους/ες μαθητές/τριες

εκπαιδευτικό σύστημα:

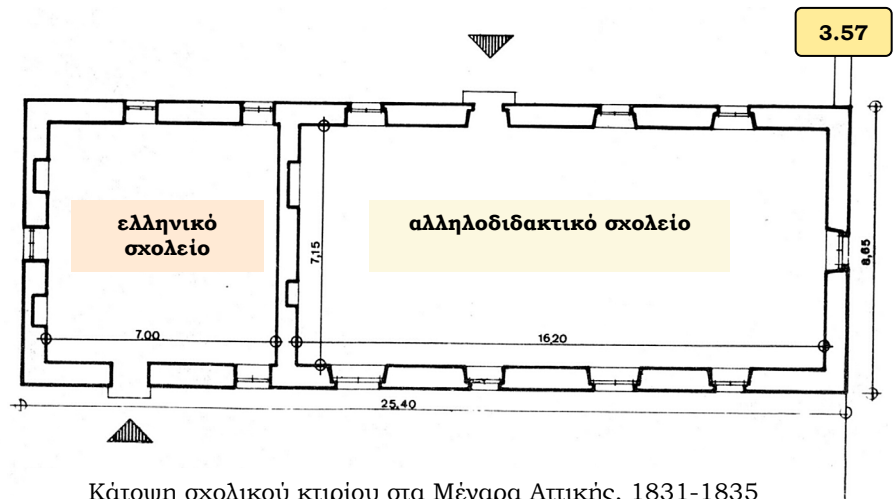
ο τρόπος οργάνωσης της εκπαίδευσης ενός κράτους

αλληλοδιδασκτικά σχολεία:

σχολεία της στοιχειώδους (πρωτοβάθμιας) εκπαίδευσης που εφαρμόζουν την αλληλοδιδασκτική μέθοδο

Ελληνικά σχολεία:

σχολεία της μέσης (δευτεροβάθμιας) εκπαίδευσης

Κάτοψη σχολικού κτιρίου στα Μέγαρα Αττικής, 1831-1835

- ▲ Παρατηρώ την πηγή [3.57] και αναφέρω τα σχολεία που συστεγάζονται στο σχολικό κτίριο.

Κρατικά εκπαιδευτικά ιδρύματα στα χρόνια του Καποδίστρια

Πολεμικό
Ναύπλιο, 1828

Ορφανοτροφείο
Αίγινα, 1829

Κεντρικό
Αίγινα, 1829

Γεωργικό
Τίρυνθα, 1829

Εκκλησιαστικό
Πόρος, 1830

Πρότυπο
Αίγινα, 1830

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στα χρόνια του Ι. Καποδίστρια

Απόσπασμα από επιστολή του Ι. Καποδίστρια προς τον φιλέλληνα Εϋνάρδο

«Είμαι αποφασισμένος να στηρίξω την επανόρθωση της Ελλάδος εις δυο μεγάλας βάσεις, την εργασίαν και τη στοιχειώδη εκπαίδευσιν»

3.58

- Ποιο είναι το ενδιαφέρον του Ι. Καποδίστρια για την στοιχειώδη (πρωτοβάθμια) εκπαίδευση και πώς εκδηλώνεται; [3.58] & [3.59]

Απόσπασμα από επιστολή του Ι. Καποδίστρια προς τον Α. Κοραή (1829):

«Η δημόσια εκπαίδευσις δεν είναι δυνατόν να κατασκευασθή όσον ταχέως και αι χρείαι το απαιτούσι και ημείς το επιθυμούμεν. [...] Συνεστήθησαν δε [...] πολλά αλληλοδιδασκτικά σχολεία, και ήδη περί τα 6.000 πτωκά παιδιά αναγιγνώσκουσι, γράφουσι και αριθμούσι.

3.59

Η δημόσια εκπαίδευση δεν είναι δυνατό να λειτουργήσει τόσο γρήγορα όσο οι ανάγκες το απαιτούν και εμείς το επιθυμούμε. Ιδρύθηκαν πολλά αλληλοδιδασκτικά σχολεία και ήδη περίπου 6000 πτωκά παιδιά μαθαίνουν, ανάγνωση, γραφή και αριθμητική.

Αριθμός μαθητών και μαθητριών, σε κάποια αλληλοδιδασκτικά σχολεία* το 1829		
	μαθητές	μαθήτριες
Ηπειρωτική Ελλάδα	641	74
Νησιά Αιγαίου	1281	288
Σύνολο	1922	362
*Περιλαμβάνονται μόνο τα σχολεία για τα οποία διασώζονται στοιχεία		
Πηγή: Ζιώγου-Καραστεργίου Σ., <i>Η εκπαίδευση των κοριτσιών 1830-1893</i> , Αθήνα 1986, σ. 48-49		

3.60

- ▲ Συγκρίνω τον αριθμό των μαθητών και των μαθητριών σε αλληλοδιδασκτικά σχολεία κατά το 1829. [3.60]

«Το 1830 αρχίζει να λειτουργεί αλληλοδιδασκτικό σχολείο θηλέων και στην Αίγινα με 32 μαθήτριες, που ίδρυσε και συντηρούσε, για μικρό διάστημα, η «Δούκισσα της Πλακεντίας», η γνωστή φιλελληνίδα Σοφία ντε Μαρμπουά. [...] Από τον Οκτώβριο του 1830 [...] τα έξοδα του σχολείου άρχισε να πληρώνει η κυβέρνηση, γεγονός που μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι το σχολείο της Αίγινας είναι το πρώτο δημόσιο αλληλοδιδασκτικό σχολείο θηλέων της χώρας.»

Ζιώγου-Καραστεργίου Σ., *Η εκπαίδευση των κοριτσιών 1830-1893*, Αθήνα 1986, σ. 51-52

3.61

- Ποιοι βοηθούν στην ίδρυση και τη λειτουργία αλληλοδιδασκτικών σχολείων για τα κορίτσια; [3.61] & [3.62]

«Κατά την καποδιστριακή περίοδο, [...] αρχίζουν να ιδρύονται και χωριστά σχολεία για κορίτσια σε αστικές περιοχές. Είναι ενδεικτική, το 1829, η απόφαση του δήμου Ερμούπολης να ιδρυθεί ιδιαίτερο σχολείο για τα κορίτσια που συνεκπαιδεύονταν με τα αγόρια στο αλληλοδιδασκτικό [...] Ως στόχος του σχολείου προβάλλεται η εξάσκηση των μαθητριών στα εργόχειρα...»

Φουρναράκη Ε., *Εκπαίδευση και αγωγή των κοριτσιών. Ελληνικοί προβληματισμοί (1830-1910)*. Ένα Αυθολόγιο, Αθήνα 1987, σ. 17

3.62

- ▲ Για ποιους λόγους ιδρύονται χωριστά αλληλοδιδασκτικά σχολεία για τα κορίτσια; [3.62]

- σ ❖ Ποια είναι η κατάσταση της εκπαίδευσης στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης;
- υ ❖ Ποιο είναι το εκπαιδευτικό έργο του Ι. Καποδίστρια;
- ν
- θ
- ε
- σ
- η

Με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, το 1830, η Ελλάδα αναγνωρίζεται ως κράτος ανεξάρτητο και κυρίαρχο. Ο καθορισμός των συνόρων, το πολίτευμα και το πρόσωπο του ηγεμόνα του νέου κράτους παραμένουν σημαντικά ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις με μια νέα Συνθήκη στο Λονδίνο, το 1832, αναγορεύουν τον Όθωνα βασιλιά της Ελλάδας. Ταυτόχρονα, ορίζονται **Εγγυήτριες Δυνάμεις** του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Η Ελλάδα αποκτά έτσι τις προϋποθέσεις για την αναγνώρισή της από τα άλλα κράτη. **Σύνταγμα** δεν παραχωρείται στο νέο κράτος και αυτό δυσαρρσεί ιδιαίτερα τις πολιτικές δυνάμεις του τόπου και τις φέρνει αντιμέτωπες με το Παλάτι τα επόμενα χρόνια.

Η οριστική ρύθμιση για τα σύνορα του νέου κράτους γίνεται, μετά από έντονες διπλωματικές προσπάθειες, με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1832. Οι Μεγάλες Δυνάμεις λαμβάνουν υπόψη τους και τις **εδαφικές διεκδικήσεις** της ελληνικής πλευράς και τα σύνορα ορίζονται μεταξύ του Αμβρακικού και του Παγασητικού κόλπου.

Το νέο κράτος περιλαμβάνει τη Ρούμελη, την Πελοπόννησο, την Εύβοια, τις Σποράδες και τις Κυκλάδες. Η χάραξη των συνόρων γίνεται αποδεκτή από την οθωμανική αυτοκρατορία, η οποία αποζημιώνεται με ένα μεγάλο ποσό για την παραχώρηση εδαφών στο νεοσύστατο κράτος.

Στις αρχές του 1833, ο βασιλιάς Όθωνας καταφθάνει στην Ελλάδα και αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση του κράτους.

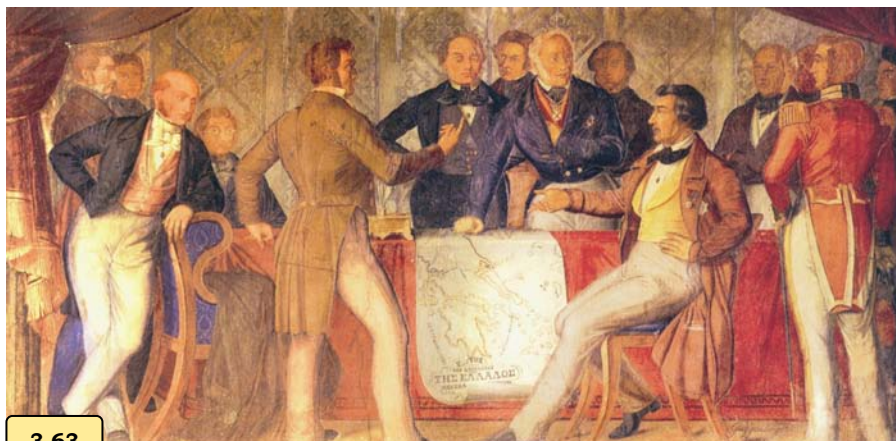
ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Εγγυήτριες Δυνάμεις:

η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία, οι χώρες που είναι υπεύθυνες για την τήρηση των όρων της Συνθήκης

εδαφικές διεκδικήσεις:

οι περιοχές, τα εδάφη που ζητάει ένα κράτος ή μια ομάδα. Εδώ, το ελληνικό κράτος

3.63

Συνθήκη του Λονδίνου (1832)
Οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων αποφασίζουν για τα σύνορα του ελληνικού κράτους.
Τοιχογραφία
Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων

- ▲ Παρατηρώ την πηγή και αναφέρω ποιο είναι το θέμα που απασχολεί τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων. [3.63]

Μάρτιος 1829 Πρωτόκολλο του Λονδίνου

αυτονομία με τουρκική επικυριαρχία

Φεβρουάριος 1830 Πρωτόκολλο του Λονδίνου

κατάπαυση εκθροπραξιών, ανεξάρτητο ελληνικό κράτος με κληρονομικό βασιλιά. Σύνορα, Σπερχειός - εκβολές Αχελώου

Μάιος, Αύγουστος 1832 Πρωτόκολλα του Λονδίνου

ανεξάρτητο ελληνικό κράτος με βασιλιά τον Όθωνα. Σύνορα Παγασητικού-Αμβρακικού

Διαμόρφωση των συνόρων του πρώτου ελληνικού κράτους

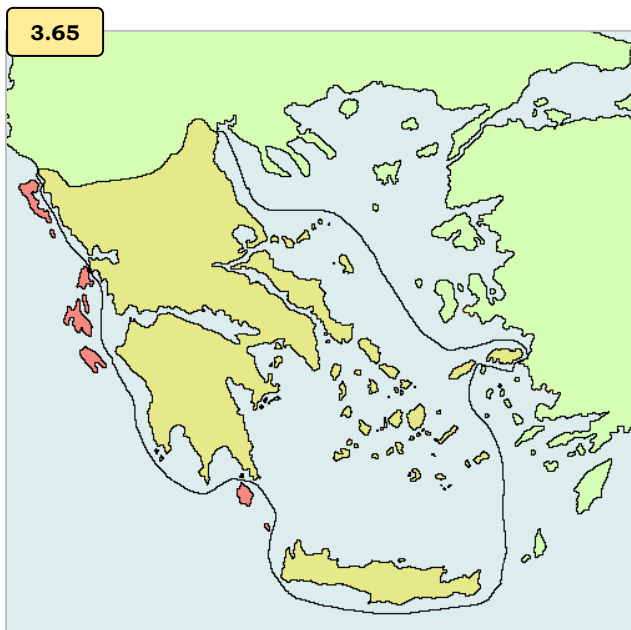
Απόσπασμα από το υπόμνημα του κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια προς τους προξένους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων στη Διάσκεψη του Πόρου (1828) για τη χάραξη των ελληνικών συνόρων:

«Και όμως η τοιαύτη οροθεσία ήθελε παραδώσει εις τους Τούρκους επαρχίας, το πλείστον και χρησιμώτατον μέρος των κατοίκων εκούσας εξ Ελλήνων. Και επειδή εκ τούτων πολλοί ήδη και σήμερον συστρατεύονται εν Ελλάδι, [...] πώς οι αδερφοί αυτών οι πέραν μένοντες ήθελαν υποφέρει του λοιπού ή νομίζει υποφερτήν την Τουρκικήν δεσποτείαν; Αν πάλιν αθρόους δεχθώμεν αυτούς εις την Ελληνικήν χώραν, θέλομεν άρα δυνηθή να τους κρατήσωμεν εις τα υπό της συνθήκης κεκαραγμένα όρια;»

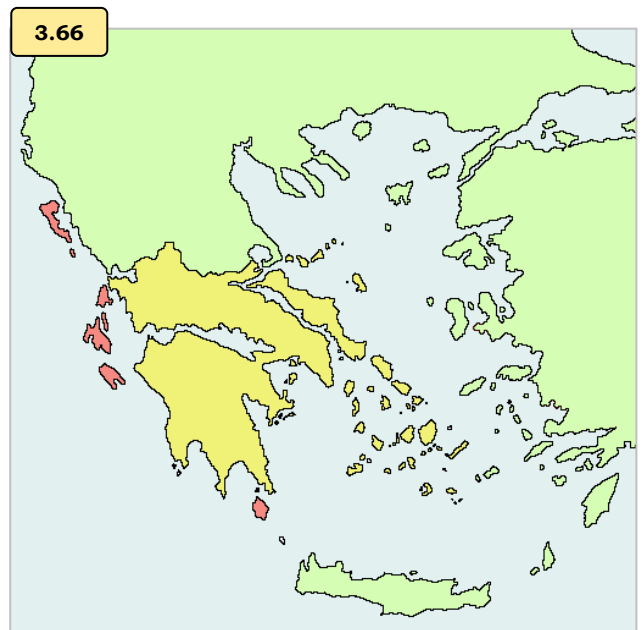
3.64

Και όμως αυτή η ρύθμιση των συνόρων παραδίδει στους Τούρκους επαρχίες που το μεγαλύτερο μέρος τους κατοικείται από Έλληνες. Και επειδή πολλοί απ' αυτούς, ακόμα και σήμερα, συμμετέχουν στις πολεμικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, [...] πώς άραγε οι αδελφοί τους που μένουν εκτός συνόρων θα υποφέρουν την τουρκική τυραννία από δω και πέρα; Αν πάλι τους δεχθούμε όλους αυτούς στο ελληνικό κράτος, θα καταφέρουμε να τους κρατήσουμε μέσα στα σύνορα που ορίζονται από τη Συνθήκη;

▲ Ποιες είναι οι αντιρρήσεις του Ι. Καποδίστρια στη ρύθμιση των ελληνικών συνόρων; [3.64]

Χάρτης των περιοχών που διεκδικεί ο Ι. Καποδίστριας σύμφωνα με το Υπόμνημά του (1828)

Τα όρια του ελληνικού κράτους σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου (Αύγουστος 1832)

- ▲ Παρατηρώ το χάρτη και αναφέρω τις περιοχές που διεκδικεί ο Ι. Καποδίστριας. [3.65]
- Ποιες περιοχές απ' αυτές που διεκδικεί ο Ι. Καποδίστριας δεν περιλαμβάνονται στο πρώτο ελληνικό κράτος; [3.65] & [3.66]

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Ποιες περιοχές περιλαμβάνονται στα σύνορα του ελληνικού κράτους το 1832;
- ❖ Ποιες είναι οι τελικές ρυθμίσεις του ελληνικού ζητήματος;

Η ελληνική Επανάσταση του 1821 εντάσσεται στις μεγάλες ευρωπαϊκές επαναστατικές κινήσεις που αντιδρούν στα παλαιά, αντιδημοκρατικά καθεστώτα και την Ιερή Συμμαχία. Προετοιμάζεται από τη Φιλική Εταιρεία κι εμπνέεται από τις ιδέες του Νεοελληνικού Διαφωτισμού για ελευθερία, δικαιοσύνη και εθνική ανεξαρτησία.

3.67

Σφραγίδες του Εκτελεστικού και του Βουλευτικού, οργάνων της Κεντρικής Διοίκησης του Αγώνα

την Οθωμανική Αυτοκρατορία να υποχωρήσει και να αναγνωρίσει την ελληνική ανεξαρτησία, σε ένα όμως περιορισμένο εδαφικά κράτος.

Ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας αναδεικνύει σημαντικές πολιτικές και στρατιωτικές μορφές. Ανάμεσά τους είναι ο Ιωάννης Καποδίστριας, που γίνεται και ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας. Ο Ι. Καποδίστριας προσπαθεί να οργανώσει πολιτικά και στρατιωτικά το νέο κράτος. Το έργο του όμως διακόπτεται από τη δολοφονία του. Κατάσταση αναρχίας επικρατεί έως την άφιξη του βασιλιά Όθωνα, το 1833.

Η Ελληνική Επανάσταση ξεκινά με μεγάλες φιλοδοξίες και σημαντικές επιτυχίες. Σε σύντομο χρονικό διάστημα εδραιώνεται. Δοκιμάζεται από τις δυσκολίες του απελευθερωτικού πολέμου, τις εμφύλιες διαμάχες, την έλλειψη πόρων και ουσιαστικής διπλωματικής βοήθειας από το εξωτερικό. Το αποτέλεσμά της είναι ένα μικρό, κυρίαρχο και ανεξάρτητο από την Οθωμανική Αυτοκρατορία ελληνικό κράτος.

Με την έναρξη του Αγώνα της Ανεξαρτησίας εμφανίζεται η ανάγκη πολιτικής και στρατιωτικής οργάνωσης των επαναστατημένων Ελλήνων, προκειμένου να εδραιωθεί και να αναγνωρισθεί η επανάσταση. Συγκροτούνται εθνοσυνελεύσεις, ψηφίζονται Συντάγματα, δημιουργείται κεντρική Αρχή, οργανώνεται τακτικός στρατός, δίπλα στα άτακτα σώματα που προϋπάρχουν. Το έργο που γίνεται είναι πολύ σημαντικό. Οι ανταγωνισμοί όμως ανάμεσα σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες που διεκδικούν την πολιτική εξουσία και τον έλεγχο των πολεμικών επιχειρήσεων δεν αργούν να εμφανιστούν. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι ανταγωνισμοί αυτοί οδηγούν και σε εμφύλιες συγκρούσεις.

Οι νικηφόρες πολεμικές επιχειρήσεις του Αγώνα, από το πρώτο έτος της Επανάστασης, επιτρέπουν στους επαναστατημένους Έλληνες να ελέγχουν την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και μερικά νησιά του Αιγαίου. Οι περιοχές αυτές θα αποτελέσουν και τα πρώτα σύνορα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους.

Κατά τη διάρκεια του επτάχρονου πολέμου η Επανάσταση καταγράφει μεγάλες ηρωικές στιγμές αλλά και σημαντικές ήττες. Την κρίσιμη στιγμή, όταν ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία τους κινδυνεύει σοβαρά, οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφασίζουν να επέμβουν υπέρ των επαναστατημένων Ελλήνων. Αναγκάζουν

απαντώ για τη σημασία των ιστορικών όρων:

- ✓ Νεοελληνικός Διαφωτισμός
- ✓ μύηση
- ✓ γερουσία
- ✓ Εθνοσυνέλευση
- ✓ τοπικά κέντρα εξουσίας
- ✓ φιλελληνισμός
- ✓ εξάρτηση
- ✓ Μεγάλες Δυνάμεις
- ✓ ανεξαρτησία
- ✓ εδαφική ακεραιότητα
- ✓ ελλαδικός χώρος
- ✓ κοινωνικές ομάδες

...στη Μεγάλη Επανάσταση

Η Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος

Το ελληνικό κράτος είναι το πρώτο ανεξάρτητο κράτος που δημιουργείται στη βαλκανική χερσόνησο. Στην ενότητα αυτή γνωρίζουμε τα βασικά ζητήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα από το 1833 έως την αρχή του 20^{ου} αιώνα.

Τα κεφάλαια της ενότητας:

1. Το πολίτευμα
2. Το εθνικό ζήτημα
3. Οι σχέσεις της Ελλάδας με τους άλλους
4. Οικονομία και εκσυγχρονιστικά έργα
5. Κοινωνία και κράτος
6. Η καθημερινή ζωή
7. Καλλιτεχνική και πνευματική ζωή

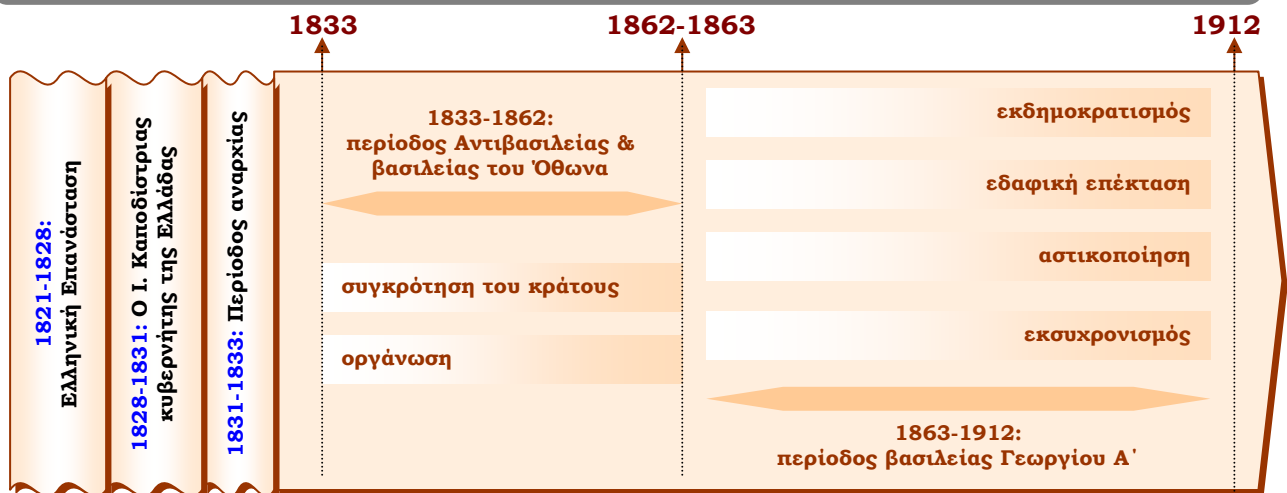

Χάρτης της βαλκανικής χερσονήσου κατά το 1833

Το ερώτημα της ενότητας:

▲ Ποια σημερινά βαλκανικά κράτη δεν εμφανίζονται στο χάρτη; [4.1]

Ποια είναι τα κυριότερα ζητήματα που αντιμετωπίζει το ελληνικό κράτος κατά το 19^ο αιώνα;

1. Το πολίτευμα

Με την Επανάσταση του 1821, οι Έλληνες διεκδικούν την ελευθερία τους αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δημοκρατικού κράτους. Με την άφιξη του Όθωνα επιβάλλεται όμως πολίτευμα **απόλυτης μοναρχίας**. Όλες οι εξουσίες ασκούνται αρχικά από τους Βαυαρούς που συνοδεύουν τον ανήλικο βασιλιά Όθωνα και ορίζονται **αντιβασιλείς** μέχρι την ενηλικίωσή του, το 1835. Συγκεντρώνονται στη συνέχεια στο πρόσωπο του βασιλιά Όθωνα ο οποίος κυβερνά χωρίς **Σύνταγμα**.

Η εξέλιξη του πολιτεύματος είναι αποτέλεσμα διεκδικήσεων και αγώνων. Με το Κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843 το ελληνικό κράτος αποκτά Σύνταγμα και το πολίτευμά του γίνεται **συνταγματική μοναρχία**. Δεν λείπουν όμως οι βασιλικές παρεμβάσεις που παραβιάζουν τη συνταγματική λειτουργία. Ακολουθούν λαϊκές εξεγέρσεις που κορυφώνονται με την **έξωση** του Όθωνα, το 1862. Τον Όθωνα διαδέχεται ο πρίγκιπας της Δανίας Γεώργιος Γκλύξμπουργκ.

Την εκθρόνιση του Όθωνα και την άφιξη του νέου βασιλιά ακολουθούν εκλογές και ψήφιση νέου -πιο δημοκρατικού- συντάγματος που θεσπίζει το πολίτευμα της βασιλευσμένης δημοκρατίας. Οι εξουσίες του βασιλιά περιορίζονται και τη διακυβέρνηση της χώρας ασκεί η κυβέρνηση. Παρ' όλα αυτά, ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α' συνεχίζει να παρεμβαίνει και να εμποδίζει τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, μετά από τις κινητοποιήσεις του 1909, το Σύνταγμα τροποποιείται και γίνεται πιο δημοκρατικό. Τερματίζεται έτσι μια μακρά περίοδος αγώνων για τον εκδημοκρατισμό του πολιτεύματος.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

απόλυτη μοναρχία:

πολίτευμα όπου όλες οι εξουσίες συγκεντρώνονται στο πρόσωπο του μονάρχη, ο οποίος κυβερνά χωρίς Σύνταγμα

αντιβασιλείς:

αυτοί που κυβερνούν στη θέση του βασιλιά

συνταγματική μοναρχία:

πολίτευμα όπου η εξουσία του βασιλιά ελέγχεται στη βάση ενός Συντάγματος

έξωση:

η εκδίωξη ενός μονάρχη, η απομάκρυνσή του από το θρόνο

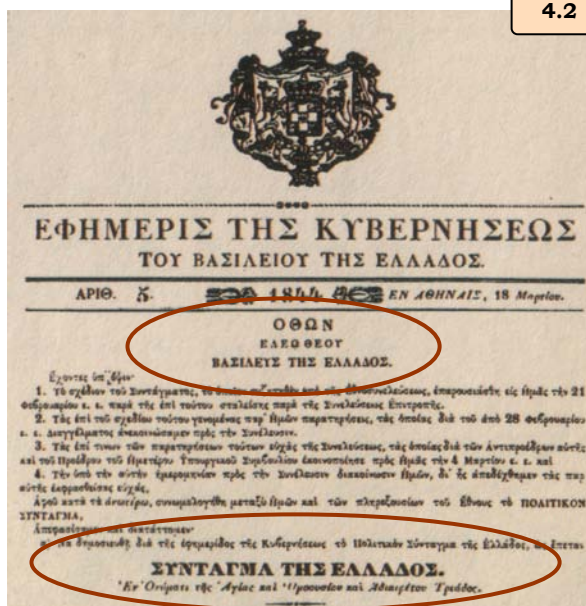
αρχή της δεδηλωμένης:

η ανάθεση σχηματισμού της κυβέρνησης στο κόμμα που έχει τις περισσότερες έδρες στη βουλή

Κίνημα στο Γουδι:

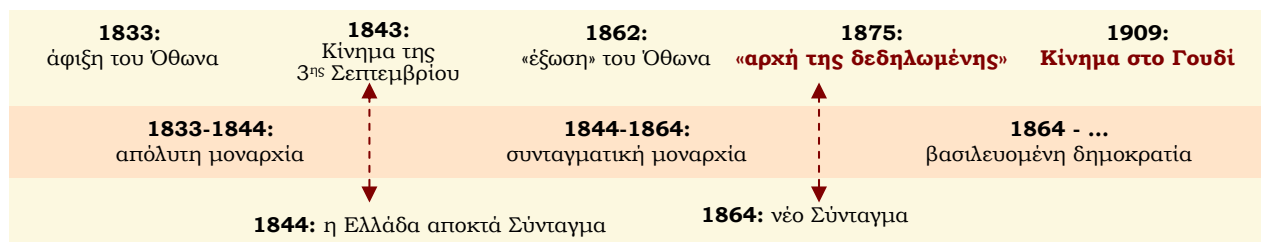
στρατιωτική εξέγερση που γίνεται το 1909 με στόχο την εξυγίανση και τη δημοκρατικότερη διακυβέρνηση της χώρας

4.2

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, αρ.5/18.3.1844

- ▲ Ποιο κείμενο δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως; [4.2]
- ▲ Ποιος είναι ο τίτλος που αποδίδεται στον Όθωνα; [4.2]

I. Πολιτικές διεκδικήσεις 1843-1862

4.3

Το Κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου 1843
Λαϊκή λιθογραφία

- ▲ Σε ποιο πολιτικό γεγονός αναφέρεται η πηγή; [4.3]
- ▲ Ποιες ομάδες πληθυσμού απεικονίζονται; [4.3]

«Τα δεινά της Πατρίδος έπαυσαν. Άπασαι αι επαρχίαι και η Πρωτεύουσα συνενωθείσαι μετά του Στρατού έθεσαν τέρμα εις αυτά. Ως κοινή δε απόφασις του Ελληνικού Έθνους ολοκλήρου κηρύσσεται και ψηφίζεται.

Η Βασιλεία του Όθωνος ΚΑΤΑΡΓΕΙΤΑΙ.
Η αντιβασιλεία της Αμαλίας ΚΑΤΑΡΓΕΙΤΑΙ.»

Έκτακτο παράρτημα εφημ. Φως,
(10 & 12-10.1862)

4.4

Οι δυστυχίες της πατρίδας τέλειωσαν. Όλες οι επαρχίες και η πρωτεύουσα ενώθηκαν με το στρατό και έβαλαν τέρμα σ' αυτές. Με κοινή απόφαση του ελληνικού έθνους διακηρύσσεται και ψηφίζεται:

Καταργείται η βασιλεία του Όθωνα.
Καταργείται η αντιβασιλεία της Αμαλίας.

- ▲ Σε ποια πολιτικά γεγονότα αναφέρεται η πηγή; [4.4]

«Οι παίκτες που παίρνουν μέρος στο κοινοβουλευτικό παιχνίδι είναι προφανείς: είναι το στέμμα, τα τρία λεγόμενα «ξενικά» κόμματα (το «Αγγλικό», το «Γαλλικό» και το «Ρωσικό») και είναι επίσης, και οι τρεις πρεσβείες των αντιστοίχων προστάτιδων Μεγάλων Δυνάμεων.»

Διαμαντούρος Π.Ν., «Η εγκαθίδρυση του κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα και η λειτουργία του κατά το 19^ο αιώνα», στο *Όψεις της ελληνικής κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα*, Αθήνα 1984, σ. 62

4.5

- ▲ Βρίσκω άλλους όρους για το «στέμμα». [4.5]
- ▲ Ποια είναι τα πολιτικά κόμματα της εποχής; [4.5]
- ▲ Ποιες είναι οι Μεγάλες Δυνάμεις; [4.5]

II. Το κίνημα στο Γουδί

4.6

14 Σεπτεμβρίου 1909, το συλλαλητήριο για την υποστήριξη των αιτημάτων του Στρατιωτικού Συνδέσμου
Λαϊκή εικόνα

- ◀ Ποια συγκέντρωση εικονίζεται; [4.6]
- ◀ Παρατηρώ τις αλλαγές στη σύνθεση των συγκεντρωμένων, σε σχέση με την πηγή [4.3].

4.7

Από το πρόγραμμα του Στρατιωτικού Συνδέσμου (Κίνημα στο Γουδί)

- ✓ «Ο διάδοχος του θρόνου και οι βασιλόπαιδες να απέχουν από τη διοίκηση του στρατού και του ναυτικού. [...]
- ✓ Η χώρα να διοικείται με έντιμο τρόπο και
- ✓ η δικαιοσύνη να απονέμεται [...] με ισότητα,
- ✓ η εκπαίδευση να είναι χρήσιμη για «τον πρακτικόν βίον» και τις στρατιωτικές ανάγκες της χώρας,
- ✓ η ζωή, η τιμή και η περιουσία των πολιτών να είναι εξασφαλισμένες και τέλος
- ✓ να βελτιωθεί η οικονομία της χώρας ...»

- ▲ Ποια είναι τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου; [4.7]

4.8

Λαϊκή εικόνα για το Κίνημα στο Γουδί

- ▲ Με ποιον τρόπο απεικονίζει ο δημιουργός το πολιτικό γεγονός στο οποίο αναφέρεται η πηγή; [4.8]
- ▲ Ποιες ομάδες πληθυσμού συμμετέχουν σ' αυτό το γεγονός, σύμφωνα με την πηγή; [4.8]

- σ**
ύ
ν
θ
ε
σ
η
- ❖ Πώς εξελίσσεται το πολιτεύμα στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα;
 - ❖ Ποια είναι τα κινήματα που χαρακτηρίζουν την πολιτική ζωή του ελληνικού κράτους την ίδια περίοδο;

2. Το εθνικό ζήτημα

Με τη δημιουργία του ελληνικού κράτους, μεγάλο μέρος των εδαφών που οι Έλληνες θεωρούν ελληνικά μένουν εκτός ελληνικών συνόρων. Έτσι, τα σύνορα θεωρούνται προσωρινά και η επέκτασή τους γίνεται εθνικός στόχος. Η πολιτική ζωή της χώρας καθορίζεται από τον εθνικό αυτό στόχο που παίρνει, το 1844, το όνομα της **Μεγάλης Ιδέας**.

Η επίτευξη του εθνικού στόχου είναι δύσκολη στις συνθήκες του 19^{ου} αιώνα. Το ελληνικό κράτος έχει πολλές προσδοκίες αλλά περιορισμένες οικονομικές, διπλωματικές και στρατιωτικές δυνατότητες. Οι ελληνικοί πληθυσμοί είναι αλλού αμιγείς και αλλού διάσπαρτοι σε μεγάλο μέρος της οθωμανικής επικράτειας. Η **προσάρτηση** των εδαφών αυτών, στα οποία κατοικούν και άλλοι πληθυσμοί που δεν είναι ελληνικοί, προκαλεί ανταγωνισμούς. Οι **Μεγάλες Δυνάμεις**, από τις οποίες το ελληνικό κράτος είναι πολιτικά και οικονομικά εξαρτημένο, έχουν αποφασιστικό ρόλο στη ρύθμιση των εθνικών ζητημάτων.

Παρά τις δυσκολίες, οι Έλληνες προσπαθούν να επιτύχουν τον εθνικό τους στόχο με δυο βασικά τρόπους:

α. Με τη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων και την ενίσχυση της ελληνικότητας των περιοχών που παραμένουν **αλύτρωτες**.

β. Με την προσφυγή στα όπλα. Εξεγέρσεις και επαναστάσεις μαρτυρούν την επιθυμία των Ελλήνων να διεκδικήσουν την ένταξή τους στο ελληνικό εθνικό κράτος.

Η **εθνική ολοκλήρωση** γίνεται σταδιακά κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και συνεχίζεται και τον επόμενο αιώνα.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Μεγάλη Ιδέα:

η ελληνική εθνική ιδέα, για την επέκταση των συνόρων και την απελευθέρωση των αλύτρωτων Ελλήνων

προσάρτηση:

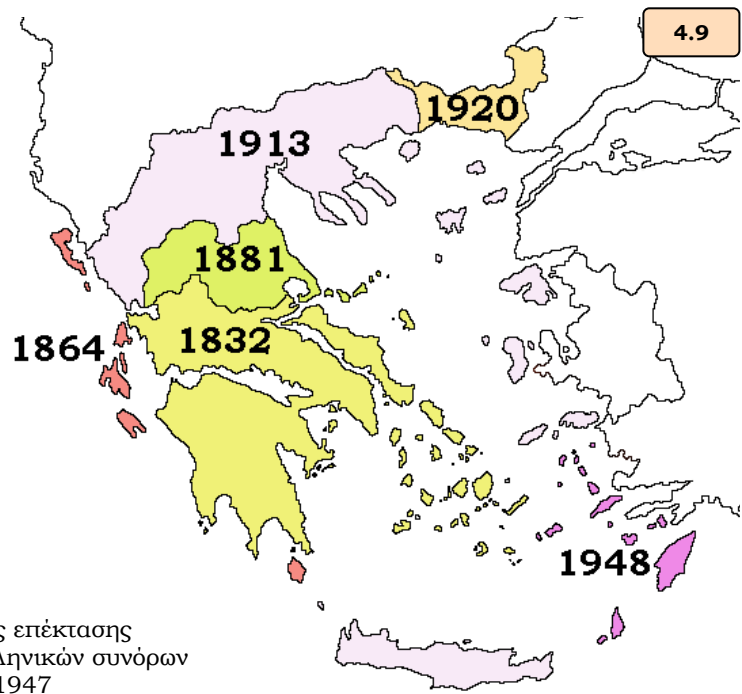
η ένταξη εδαφών στα σύνορα του κράτους

αλύτρωτες:

οι περιοχές που παρέμεναν εκτός ελληνικών συνόρων. Οι πληθυσμοί τους ονομάζονται «αλύτρωτοι» και το ζήτημα «αλυτρωτισμός»

εθνική ολοκλήρωση:

η ενσωμάτωση των ελληνικών πληθυσμών στα σύνορα του εθνικού κράτους

▲ Ποια είναι τα στάδια της εθνικής επέκτασης κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα; [4.9]

1864:
Ένωση των Επτανήσων

1881:
προσάρτηση Θεσσαλίας & τμήματος της Ηπείρου

1897:
ελληνοτουρκικός πόλεμος

1854:
εξεγέρσεις σε Θεσσαλία & Ήπειρο

1866-1869:
Κρητική Επανάσταση

1904-1908:
Μακεδονικός Αγώνας

1905:
Επανάσταση Θέρισου Κρήτης

1861:
ίδρυση «Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως»

1869:
Ίδρυση «Συλλόγου προς διάδοση των Ελληνικών Γραμμάτων» στην Αθήνα

I. Εθνικά σύνορα και Αλυτρωτισμός

«Λοιπόν πολλοί λαοί βρίσκονται γύρω μας. Κι επειδή ξέρουν πως η Τουρκία γρήγορα θ' αναγκασθεί να φύγει [...] όλοι αυτοί οι λαοί κυττάζουν ποιος να πρωτοαρπάξει τους τόπους που φεύγοντας θ' αφήσουν οι Τούρκοι. Και οι τόποι αυτοί είναι η Ήπειρος, η Μακεδονία, η Θράκη, η Αλβανία και η παλιά Σερβία. Από τους τόπους αυτούς οι τρεις πρώτοι είναι ελληνικοί...»

Ίων Δραγούμης, *Προκήρυξη στους σκλαβωμένους και στους ελευθερωμένους Έλληνες*, 1908

Όνομα: Ίων
Επώνυμο: Δραγούμης
Ιδιότητα: Ανώτατος διπλωματικός υπάλληλος του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας. Συμμετέχει ενεργά στον Μακεδονικό Αγώνα.

4.10

- ▲ Βρίσκω το δημιουργό της πηγής. [4.10]
- ▲ Εντοπίζω το χρόνο της δημιουργίας της πηγής. [4.10]
- ▲ Υπογραμμίζω τα στοιχεία που μαρτυρούν την εθνικότητα του δημιουργού της πηγής. [4.10]
- ▲ Βρίσκω στο χάρτη [4.9] τις περιοχές στις οποίες αναφέρεται ο δημιουργός της πηγής. [4.10]
- ▲ Σε ποιες κατηγορίες Ελλήνων απευθύνεται ο δημιουργός της πηγής; [4.10]
- ▲ Συσχετίζω το περιεχόμενο της μαρτυρίας με την ταυτότητα του δημιουργού της. [4.10]

Πληθυσμός Θεσσαλίας κατά το 1881	
Χριστιανοί	266.688
Μουσουλμάνοι	24.165
Εβραίοι	3.140
Σύνολο	293.993

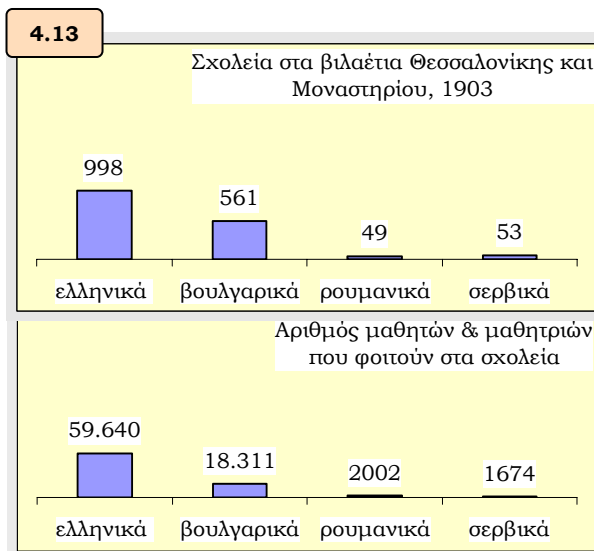
Πηγή: Επίσημες στατιστικές του Ελληνικού κράτους

4.11

- ◀ Ποιοι είναι οι πληθυσμοί που κατοικούν στη Θεσσαλία και πώς ορίζονται; [4.11]
- ◀ Ποια είναι η πηγή αυτών των πληροφοριών; [4.11]

Η διοικητική διαίρεση του γεωγραφικού χώρου της Μακεδονίας κατά την οθωμανική περίοδο

Πηγή: Instituto Geografiko de Agostini

- Τι μαρτυρεί ο αριθμός των σχολείων και των μαθητών/τριών; [4.12], [4.13]
- Οι περιοχές που είναι κοντά στα ελληνικά σύνορα του 1864 & του 1881 [4.9] κατοικούνται μόνο από ελληνικούς πληθυσμούς; [4.10], [4.11], [4.12], [4.13]

II. Ο Μακεδονικός Αγώνας 1904-1908

Ο Χαρίλαος Τρικούπης αναφέρει (1880):

«... όταν έλθη ο μέγας πόλεμος η Μακεδονία θα γίνη ελληνική ή βουλγαρική κατά τον νικήσαντα. Αν την λάβωσιν οι Βούλγαροι δεν αμφιβάλλω ότι θα είναι ικανοί να εκολαβίσωσι τον πληθυσμόν μέχρι των θεσσαλικών συνόρων. Αν ημείς την λάβωμεν, θα τους κάνωμεν όλους Έλληνες ...»

4.14

- ▲ Ποιοι διεκδικούν την Μακεδονία, σύμφωνα με την πηγή; [4.14]

«Η τελική αυτή φάση του Μακεδονικού Αγώνα, που είναι και η γνωστότερη, κράτησε τέσσερα χρόνια, από το 1904 ως το 1908.»

Dakin D., *Μακεδονικός Αγώνας*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1985, σ. 7

4.15

- ▲ Ποια είναι η κύρια φάση του Μακεδονικού Αγώνα και πόσο διαρκεί; [4.15]

Ο Παύλος Μελάς προς το μητροπολίτη Καστοριάς (1903):

"Οι ένδεκα Κρήτες ους σας στέλλομεν, είναι τέλειοι τύποι πολεμιστών [...] είμαι βέβαιος, ότι θα ενισχύσωσιν καταπληκτικώς τον αγώνα σας.»

4.17

- ▲ Πώς συμμετέχουν οι Κρήτες στον Μακεδονικό Αγώνα; [4.17]

4.18

Το σώμα μακεδονομάχων του Κ. Μαζαράκη (καπετάν Ακρίτας) στο Βέρμιο

4.16

Παύλος Μελάς (1870-1904)

Αξιωματικός του ελληνικού στρατού, η σημαντικότερη μορφή του Μακεδονικού Αγώνα. Αναλαμβάνει το 1904 τη συγκρότηση ένοπλων σωμάτων και ορίζεται διοικητής των αντάρτικων ελληνικών δυνάμεων στη Δυτική Μακεδονία. Σκοτώνεται στο χωριό Στάτισσα της Καστοριάς, στις 13 Οκτωβρίου 1904. Ο θάνατός του συγκινεί τους Έλληνες και προκαλεί κινητοποίηση υπέρ του Μακεδονικού Αγώνα.

- ▲ Ποια είναι η συμβολή του Π. Μελά στο Μακεδονικό Αγώνα; [4.16]

- ◀ Ποιοι απεικονίζονται; [4.18]
- ◀ Περιγράψω την εμφάνισή τους. [4.18]

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Πώς εξελίσσεται η εδαφική ολοκλήρωση του ελληνικού κράτους κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα;
- ❖ Από ποιους παράγοντες καθορίζεται;